

ישעיהו פרק י' (מפסוק ה')

הקדמה :

ממלכת אשור שכנה באזור עירק של ימינו. במאה ה-8 לפני הספירה בימי ישעיהו היא כבשה את רוב מדינות האזור והפכה למעצמת על. במסעות הכיבושים שלה היא שעבדה והגלתה את תושבי הארצות שנכבשו, המדינות המשועבדות נדרשו להעלות מס לממלכה האשורית. הכיבוש האשורי התאפיין בעצמה אדירה ובאכזריות גדולה שבא לידי ביטוי בהרס רב, בביזה, בלקיחת השלל, בגזל האוצרות של העמים והערים שכבשו, ובהגליית תושביהן לארצות רחוקות.

האשורים כבשו ושיעבדו את מלכות ישראל והגלו את עשרת השבטים, בשני שלבים:

בשנת 732 לפנה"ס - בימי פקח בן רמליהו האשורים כבשו, שיעבדו והגלו את תושבי הגליל (מלכים ב טו, כט)

ובשנת 721 לפנה"ס בימי הושע בן אלה האשורים החריבו את שומרון, בירת ממלכת ישראל, והגלו את שאר תושבי מלכות ישראל לאשור, ובכך בא הקץ על ממלכת ישראל (מלכים ב, יז, ה-ו).

שנת 705 לפני הספירה, בעקבות מותו של סרגון מלך אשור שנחריב מולך על ממלכת אשור. עם עלייתו למלוכה פורץ מרד רב ממדים באימפריה האשורית, הוא בא לידי ביטוי בכך שבמדינות החסות של אשור וביניהם ירושלים הפסיקו להעלות מיסים לממלכה האשורית.

בשנת 701 לפנה"ס שנחריב, יוצא למסע של דוכי מרידות. בשלב ראשון חזקיהו מלך יהודה סירב להיכנע לאשור, הוא בטח בעזרה שתבוא ממצרים. ירושלים שמה את מבטחה גם באלוקי ישראל.

סנחריב יצא למסע לכיבוש ממלכת יהודה, 46 ערים בצורות ביניהן את עזקה, את גת ואת לכיש. לכיש הייתה העיר החשובה ביותר שבשפלת יהודה ונחשבה שנייה לירושלים, סנחריב הטיל מצור על עיר המבצר החזקה, ולאחר זמן כבש אותה והפכה למפקדתו הקדמית.

חזקיהו הבין מה צפוי לירושלים ולכן בשלב הראשון חזקיהו נכנע למלך אשור ושילם לו מס כבד ולצורך כך אף "קצץ חזקיה אֶת דְּלֹתוֹת הַיֵּכֶל הַיְיָ וְאֶת הָאֲמֹנֹת אֲשֶׁר צָפָה חֲזַקְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּתְּנֵם לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר" (מלכים ב יח, יד-טז).

סנחריב קיבל את המיסים הכבדים ששיגר אליו חזקיהו, אך בכל זאת, הוא החליט לשים מצור על ירושלים ושלח שלושה שליחים בראשות רבשקה מבכיר הצבא האשורי, למלחמה פסיכולוגית על ירושלים. משימתם הייתה לשכנע את תושבי ירושלים להיכנע ולא להישמע למנהיגים שתומכים בהמשך המרידה. רבשקה, נשא נאום בו קרא אל העם שלא לשעות לעידודיו של חזקיהו ולהיכנע למלך אשור.

כאשר חזקיהו שמע את הנאום משריו, הוא עלה והתפלל במקדש ושלח שליחים אל הנביא ישעיהו שיתפלל גם הוא לישועה. ישעיהו הרגיע אותו וניבא לו שסנחריב ישוב לארצו וימות שם. רבשקה שלח שוב שליחים אל חזקיהו, עם מכתבים החוזרים על הטענה שהשמיע בנאומו, וחזקיהו חזר והתפלל במקדש. בעקבות תפילתו שלח אליו ישעיהו מכתב, בו ניבא כי צבאו של סנחריב יובס באופן נסי, ולא יפגע בירושלים כלל.

בפרק י' מתנבא ישעיהו ומביע עקרון בסיסי שכל מה שקורה בעולם נעשה בהשגחת ה', כולל עליית ממלכת אשור, האשורים הם כלי בידי ה' להעניש את ישראל שחטאו.

ישעיהו מוכיח את אשור על גאותם שבא לידי ביטוי בצורה בולטת **בניאום רבשקה** שיוצא כנגד יכולת ה' לנצח את האל האשורי.

ה הוּי אֲשׁוּר, שִׁבְט אַפִּי; וּמִטָּה-הוּא בִּידָם, זַעֲמִי. ו. בְּגוֹי חֲנָף אֲשַׁלְּחֶנּוּ, וְעַל-עַם
 עֲבַרְתִּי אֲצֻנּוּ-- לְשַׁלַּל שָׁלַל וְלָבוֹז בּוֹ, וּלְשִׁימוֹ (וּלְשׁוּמוֹ) מְרַמָּס כְּחֶמֶר חוּצוֹת. ז. וְהוּא
 לֹא-כֵן יִדְמָה, וְלָבְבוּ לֹא-כֵן יַחֲשֹׁב: כִּי לְהַשְׁמִיד בְּלָבָבוּ, וּלְהַכְרִית גּוֹיִם לֹא
 מַעֲט. ח. כִּי, יֹאמֶר: הֲלֹא שָׂרֵי יַחְדּוֹ, מְלָכִים. ט. הֲלֹא כְּכַרְכְּמִישׁ, כְּלָנוּ: אִם-לֹא
 כְּאַרְפָּד חֲמַת, אִם-לֹא כְּדַמְשֶׁק שְׁמֶרוֹן. י. כְּאַשּׁוּר מִצָּאָה יָדִי, לְמַמְלַכַת הָאֱלִיל;
 וּפְסִילֵיהֶם, מִירוּשָׁלַם וּמִשְׁמֶרוֹן. יא. הֲלֹא, כְּאַשּׁוּר עָשִׂיתִי לְשְׁמֶרוֹן-- וְלֹאֲלִילֵיהֶ: כֵּן
 אַעֲשֶׂה לִירוּשָׁלַם, וְלַעֲצָבִיהָ.

פסוק ה': ישעיהו מתאר את תפקיד אשור בעולם.

"שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי"

המטה שבאמצעותו מכה הקב"ה את העמים שיש להענישם

פסוק ו': ישעיהו קורא לעם ישראל **"עם חנף"** (עם רשע), ובכך מבטא את הכעס והניכור של הקב"ה כלפי ישראל שחטאו.

תפקיד אשור להכות את עם ישראל שחטאו לפגוע ברכושם **"(לשלל שללי)"**

ולהשפיל אותם **"(ולשימו מרמס)"** כמו עפר שברחובות **"(כחומר חוצות)"**

פסוק ז': מלך אשור **"לא כן ידמה ולבבו לא-כן יחשב"** - היה צריך לדעת שהוא שליח ה', אך לא כך הוא חשב, אלא הוא התגאה בעוצמתו ובכוחו הרב.

"כי להשמיד בלבבו, ולהכרית גוים לא מעט". התפקיד שקבל אשור מה' היה להשפיל ולפגוע ברכוש של ישראל, אך מלך אשור חרג מתפקידו ופעל להשמדת ממלכת יהודה ועמים רבים נוספים

פסוק ח': סנחריב מלך אשור מתגאה ואומר: **"(הלא שרי יחדו, מלכים)"**

הלא ראוי לכל שריו שיהיו כולם מלכים?! ולכן והוא הולך לכבוש מדינות כדי להמליך עליהם את שריו (דעת מקרא)

פסוק ט': דברי ההתפארות של סנחריב אשר מונה את הערים שכבש: כרכמיש, כלנו, ארפד, חמת, דמשק, שומרון. ההתמודדות המוצלחת מול ערים גדולות ומבוצרות מביאה את מלך אשור לראות את עצמו כבעל כוח לא מוגבל, אולי אפילו כאל, ולהכריז שגם ירושלים לא תעמוד בפניו (רד"ק ט).

שים לב! המשותף לכל הערים המוזכרות שהם היו מבוצרות ובכל זאת נכבשו בקלות על ידי מלך אשור.

המסקנה של מלך אשור מכיבושי הערים הייתה שהוא יכול להצליח לכבוש בקלות גם את ירושלים, ולהתגבר על ה' כפי שהתגברתי על כל שאר האללים של העמים שכבשתי.

פסוק י': " כַּאֲשֶׁר מָצָאָה יָדִי, לְמַמְלַכַת הָאֱלִילִים; וּפְסִילֵיהֶם, מִירוּשָׁלַם וּמִשְׁמֶרֶץ "

מלך אשור לא עושה הבחנה בין אלוקי ישראל לבין אלילי עבודה זרה מבחינתו כולם אלילים שהוא בטוח שהוא יכול לגבור עליהם.

פסוק יא': המילים "הלא, כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשֶׁמֶרֶץ וְלְאֱלִילֵיהָ: כִּן אַעֲשֶׂה לְירוּשָׁלַם, וְלַעֲצָבֵיהָ" נאמרות בשלב שבו ממלכת שומרון אכן חרבה, ותושביה יצאו לגלות, ולכן באוזני אנשי יהודה הן נשמעות מאיימות ומשמעותיות במיוחד.

חטאי מלך אשור

יב וְהִיא, כִּי-יִבְצַע אֲדָנִי אֶת-כָּל-מַעֲשָׂהּ, בְּהַר צִיּוֹן, וּבִירוּשָׁלַם--אֶפְקֹד, עַל-פְּרִי-גֹדֶל לִבִּב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר, וְעַל-תַּפְאֲרֹתָ, רוּם עֵינָיו .

1) פסוק יב-יג: גאוה והתפארות עצמית

"וְהִיא, כִּי-יִבְצַע אֲדָנִי אֶת-כָּל-מַעֲשָׂהּ, בְּהַר צִיּוֹן, וּבִירוּשָׁלַם"-- כאשר יסיים ה' לעשות בהר ציון ובירושלים את כל אשר גזר, כלומר להביא על ירושלים מצור על ידי מלך אשור. (כפי שהיה בימי המלך חזקיהו)

"אֶפְקֹד, עַל-פְּרִי-גֹדֶל לִבִּב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר, וְעַל-תַּפְאֲרֹתָ, רוּם עֵינָיו"-אעניש את מלך אשור על גודל לבב ועל רום עיניו (גאוותו)

יג כִּי אָמַר, בְּלַח יָדַי עָשִׂיתִי, וּבְחֻכְמָתִי, כִּי נִבְנֹתִי; וְאֶסִּיר גְּבוּלֹת עַמִּים, וְעִתִּידֹתֵיהֶם (וְעִתּוֹדֹתֵיהֶם) שׁוֹשֵׁתִי, וְאוֹרִיד כַּאֲבִיר, יוֹשְׁבֵיהֶם. יָד וְתַמְצָא כֶּקֶן יָדַי, לְחִיל הָעַמִּים, וְכֶאֱסֹף בִּי צִים עֲזָבוֹת, כָּל-הָאָרֶץ אֲנִי אֶסְפְּתִי; וְלֹא הָיָה נֹדֵד כְּנָף, וּפְצָה פֶה וּמְצַפֵּץ. טו הִיתַפְאָר, הַגְרָזָן, עַל, הַחֲצַב בּוֹ: אִם-יִתְגַּדֵּל הַמְשׁוֹר, עַל-מְנִיפּוֹ, כְּהַנִּיף שֶׁבֶט וְאֶת-מְרִימָיו, כְּהָרִים מִטָּה לֹא-עֵץ.

הוכחה מספר מלכים לגאות אשור, ניתן למצוא בספר מלכים בדברי שליח סנחריב, רבשקה שחזר וציין את גדלותו של מלך אשור:

” כה אמר המלך הגדול מלך אשור” (פס' יט'
 ” שמעו דבר המלך הגדול מלך אשור” (פסוק כח),

2) פסוק יד'-טו': התעלמות מכך שהוא שליח ה'.

פסוק יג "כי אמר, בכח ידי עשיתי, ובחכמתי, כי נבנותי; ואסיר גבולת עמים, ועתידתיהם (ועתודתיהם) שושתי, ואוריד כאביר, יושבים"

לפי מלך אשור הצלחותיו במלחמה באו בזכות כוחו וחוכמתו ובאו לידי ביטוי בשלושה דברים:

- א. בכיבוש עמים ("ואסיר גבולת עמים")
- ב. בלקיחת אוצרותיהם ("ועתודתיהם שושתי")
- ג. בהגליית העמים שנכבשו ("ואוריד כאביר, יושבים")

פסוק יד: " ותמצא כקן ידי, לחיל העמים, וכאסף ביצים עזבות, כל-הארץ אני אסףתי; ולא היה נדד כנף, ופצה פה ומצפצף"

מלך אשור אומר שכאשר הוא כבש את העמים ובזז את רכושם, היה לו קל יותר מאשר אדם שלוקח את הביצים מהקן של הציפור, כי שאדם שלוקח את הביצים מקן הציפור, הציפורים שתוקפים את הקן שלהם מנפנפות בכנפיים ומצפצפות, כאשר הוא תקף ובזז את העמים, אף אחד לא נפנף נגדו או פצה את פיו.

המשל והנמשל בפסוק יד':

משל	נמשל
האדם שלוקח את הביצים מקן הציפור	אשור
הביצים	הרכוש שלקח אשור מהעמים
לא היה מי שינפנף בכנפיים ופוצה פה	העמים לא התנגדו לפעולות אשור.

פסוק טו: "הִיתָפָּאֵר, הַגְרָזוֹן, עַל, הַחֲצַב בּוֹ: אִם-יִתְגַדֵּל הַמְשׁוֹר, עַל-מְנִיפוֹ, כְּהִנִּיף שִׁבְט וְאֶת-מְרִימָיו, כְּהָרִים מְטָה לֹא-עֵץ".

הקב"ה אומר לא היה לך להתהלל בזאת כי:

" הִיתָפָּאֵר, הַגְרָזוֹן, עַל, הַחֲצַב בּוֹ" - אינך אלא כגרון שלי ואני החוצב בך נפרע על ידך מאויבי

"אִם-יִתְגַדֵּל הַמְשׁוֹר, עַל-מְנִיפוֹ" - אתה המשור ואני מניפו, וכי דרך המשור להתהלל על מניפו

"כְּהִנִּיף שִׁבְט וְאֶת-מְרִימָיו" – כאלו יכול היה השבט (המקל) להניף את עצמו ואת האנשים שהרימו אותו?

כְּהָרִים מְטָה לֹא-עֵץ" - לא העץ הוא המרים את עצמו, אלא האדם הוא המרים אותו.

הרעיון המרכזי של המשלים השונים בפסוק טו, הוא שלמכשיר אין כוח משל עצמו ופעולותיו נעשות בזכות כוח האדם שמחזיק בו, כך אשור (המכשיר) לא יכול להתגאות בהצלחותיו, שבאו בזכות ה' (שמפעיל אותו).

שאלה: בפסוק ה' אומר ה' שאשור הוא השליח שלו להעניש את עם ישראל

"הוֹי אֲשׁוּר, שִׁבְט אֲפִי; וּמְטָה-הוּא בְּיָדֶם, זְעַמִּי"

מדוע מעניש ה' את אשור, אם הוא שלח אותו לפגוע בישראל?

תשובה:

א. אשור פגע בעם ישראל יותר ממה שה' רצה (ה' רצה שייקח מהם שלל וישפיל את ישראל ואשור פעל להשמיד אותם) (פס' ו'-ז')

ב. אשור התגאה בהצלחותיו ואף זלזל בה' והשווה את ה' לאלילים אחרים שהוא נצח. (פסוק יא').

ה' יעניש את האשורים בגלל גאוותם במהירות ובחומרה וכל צבאם יושמד

טז לכן ישלח האדון יהוה צבאות, במשמניו-רזון; ותחת כבודו יקד יקד, כיקוד
אש. יז והיה אור-ישראל לאש, וקדושו ללהבה; ובערה, ואכלה שיתו ושמירו-
-ביום אחד. יח וכבוד יערו וכרמלו, מנפש ועד-בשר יכלה; והיה, כמסס
נסס. יט ושאר עץ יערו, מספר יהיו; ונער, יכתבם.

פסוק טז':

"לכן" - בגלל שאשור לא האמין בכוחו של ה'.

"ישלח האדון יהוה צבאות, במשמניו-רזון" - ה' ישלח מגפה ויפגע בבריאים
(בשמנים) שבחיילים, ובגלל המגפה הם יחלו ויהיו רזים.

"ותחת כבודו יקד יקד, כיקוד אש" - במקום בו התגאה (התכבד) אשור שהוא
הצבא החזק שלו, שם יפגע בו ה' והם יאבדו מהעולם כאש השורפת (המגפה
שתפגע בו תכלה אותם כמו אש שורפת (רד"ק)

פסוק יז':

"והיה אור-ישראל לאש, וקדושו ללהבה; ובערה, ואכלה שיתו ושמירו-ביום אחד"

ה' שהוא אורם של ישראל יהיה לאש שתבער ותשרוף את אשור בזמן קצר (ביום
אחד)

פסוק יח':

"וכבוד יערו וכרמלו, מנפש ועד-בשר יכלה; והיה, כמסס נסס"

"וכבוד יערו וכרמלו" - את עצי היער הנכבדים (משל לשריו ופקידו הנכבדים).

"מנפש ועד-בשר יכלה" - גופם ונפשם ישרפו.

"והיה, כמסס נסס" וצבא אשור יהיו כדבר רקוב המתפורר מחמת רקבונם.

פסוק יט:

וַיִּשְׁאַר עֵץ יַעֲרֹ, מִסֹּפֶר יְהִי; וְנָעַר, יִכְתְּבֶם- הַעֲצִים הַמַּעֲטִים שִׁישְׂאָרוּ מֵאֲשׁוּר (מעט שישרדו), יהיו כל כך מעטים, שנער שיתאמן על כתיבה, יכתוב את שמותיהם, שהם מעטים וכתיבתם קלה עבור הנער התאמן בכתיבה.

דברי עידוד לישראל לא לפחד מהאשורים, מאחר שה' עומד להעניש אותם

כִּד לָכֵן, כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת, אֶל-תִּירָא עַמִּי יֹשֵׁב צִיּוֹן, מֵאֲשׁוּר; בְּשֹׁבֵט יִכְּפֶה, וּמִטָּהוּ יִשָּׂא-עֲלֵיךְ בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם. כֹּה-כִי-עוֹד, מַעֲט מְזַעֵר, וְכָלָה זַעַם, וְאָפִי עַל-תְּבַלִּיתֶם.

פסוק כד':

"לָכֵן, כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת, אֶל-תִּירָא עַמִּי יֹשֵׁב צִיּוֹן, מֵאֲשׁוּר; בְּשֹׁבֵט יִכְּפֶה, וּמִטָּהוּ יִשָּׂא-עֲלֵיךְ..."- אל תפחדו, למרות שאשור פגעו בכם כדרך שמכים עבדים מורדים במקל.

"...בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם.- יקרה להם מה שקרה למצרים ששעבדו אתכם בעבר

פסוק כה':

"כִּי-עוֹד, מַעֲט מְזַעֵר, וְכָלָה זַעַם, וְאָפִי עַל-תְּבַלִּיתֶם."

עוד מעט, בזמן קצר יכלה ה' את זעמו בנקמה באשור על החטאים שחטאו (חטא הגאווה), לכן אל תפחדו, שהשמדת אשור קרובה לבוא.